

Müəllim və elmi-pedaqoji kadr hazırlığı necə olmalıdır?

Hüseyin ƏHMƏDOV,
SSRİ PEA-nın müxbir üzvü,
Rusiya Dövlət Təhsil
Akademiyasının xarici üzvü,
Prezidentin fərdi təqaüdçüsü,
pedaqoji elmlər doktoru, professor

Ötən onilliklər ərzində respublikamız üçün müəllim kadrlarının hazırlanmasında, yüksək ixtisaslı elmi-pedaqoji kadrların yetişdirilməsində xeyli nailiyətlərimiz olub. Bu inkaredilməzdirdir. Lakin dövlətimizin müstəqillik əldə etdiyi müasir şəraitdə keçmişin zəngin pedaqoji irlsinə qoşulmaqla yanaşı, yalnız köhnə irlər köklənməklə irəli getmək, dünyanın qabaqcıl təcrübəsinə yiyəlməmiş pedaqoji kadrlar yetişdirmək mümkündür. Qlobal dünyada baş verən katılımların yaratdığı müvəqqəti iqtisadi və sosial çatınlıkların dözmək mümkünür, ancaq mənəvi yoxsulluğa göz yummağa heç birimizin haqqı yoxdur.

Başa sahələrdə olduğu kimi təlim, təbiye və təhsil sahəsində de milli dövlət ənənələrimizə, soykökümüzə qayğılı hiss olunur. Bütövlükdə təhsil sahəsində son illər xeyli irəliliyimiz, uğurlarımız olsa da şagird və tələbələr arasında təlimə, dərin biliklər almağı, müəllimlərin göstərişlərinə qarşı laqeydilik, mütaliyət laqeyd münasibət hələ də qalmaqdadır. Bu kimi qüsurların səbəbi məktəb və müəllimlərimizin işindəki nöqsanlarla əlaqədardır. Onların bir çoxu imkanlarından bacarıqla istifadə etmir, sinifdən xaric işlə müntəzəmənənəş olmur, şagirdlərin fiziki, əqli, əxlaqi keyfiyyətlərini öyrənməkdə səriştəsizlik göstərir, milli dəyərlərə ara-sıra müraciət edərək, onu lazıminca dəyərləndirə bilmirlər.

Bu sahədə yaranmış vəziyyətin başlıca səbəbi layiqli müəllim kadrlarının yetişdirilməsində lazımi keyfiyyət səviyyəsinə hələ də nail oluna bilinməmişdir. Məhz bunun nəticəsidir ki, müəllimlərin pedaqoji hazırlıq səviyyəsi günün tələbələrinə tam cavab vermir. Müəllim üçün zəruri olan bir çox pedaqoji bilik və bacarıqlar tələbələrə aşınanır, məktəbdə işi daha geniş aparılmalıdır.

Təbiye işinin metodikası xüsusi kurs kimi onlara öyrədilmir. Ona görə də məktəblərdə təbiye işi ilə zəif məşğul olan müəllimlər həmisiqə danlaq obyektinə çevrilirlər. Sosial fobiya anlayışında Qərb ölkələri ilə Şərqi ölkələri arasındaki fərqli araşdırıllarla məlum olur ki, şərqi insanlara məxsus həya, utancaqlı hiss qərbə qorxu hissə adlandırılır. Təssəflə bildirmək istəyirəm ki, biz hələ də gəncəliyi lazımi qədər diniñə bacarmırıq. Nişenin bir fikri var ki, hər ötən nəsil gəncliyi olduğu kimi qəbul edə bilmir. Amma bizim çox yaxşı gəncliyimiz var. Cəbhədəki son hadisələr bunu sübut etdi. Ölkə Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin göstərişi ilə rəşadətlə ordumuzun mənfur erməni işğalçılarını torpağımızdan bir neçə gün ərzində xeyli geri oturtması ölkə əhalisində çox böyük ruh yüksəkliyi yaratdı. Xalq bir daha əmin oldu ki, onun qüdrətli ordusu var. Xalqımızın düşmən üzərində tam qələbəyə inamı artıb. Bu hiss təhsildə də öz layıqli yerini tapmalıdır. Cəmiyyət diplomlu yox, savadlı və bacarıqlı kadrlara ehtiyacın olduğunu dərk etməlidir.

Ali təhsil müəssisələrinin tədris planlarında məktəb pedaqogikasına ayrılan vaxtda vahidlik gözlənilmir. Fikrimizcə, tələbələrin pedaqoji hazırlığının mühüm tərkib hissəsi olan pedaqoji təcrübənin təşkilinə diqqəti artırmaq, birinci kursdan son kursa qədər fasiləsiz pedaqoji təcrübəyə keçmək, tələbələrə kurs işləri, referat, esselər, diplom işləri yazdırmaq onların pedaqoji dünyagörüşünün seçilən dörd alimin dördü də Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstututunun professorları olmuşdu. Respublikada bir sıra xarici ölkələrin Pedaqoji Elmlər Akademiyalarının müxbir və həqiqi üzvləri fəaliyyət göstərir. Bu sahədə iş bu gün də davam edir. Elmlər namizədlərinin və elmlər doktorlarının sayı artmaqdadır. Lakin bu artımın müşqabilində uzun illərdən bəri qoyulan problemlər öz həlli yolunu hələ də tapmayıb. Elmə gələn gənclərin çoxunun müasir zamanla əlaqədar olan mövzularla üstünlük vermələri müşahidə olunur. Bu yaxşı haldır, lakin tarixi-pedaqoji problemlərimizin tədqiqinə nüfuz edənlərin sayı azalıb. Fikrimizcə, bunun obyekтив səbəblərindən biri (nəzərə alaq ki, son yüz ilde əlibəmiz dörd dəfə dəyişdirilib) gənclərin ərob əlibəsini (hələ ərob-fars dillərini demirik) bilməmələri, digər səbəb isə respublikadan kənardı MDB ölkələrində, ilk növbədə İravan, Tbilisi, Sankt-Peterburg və Moskva şəhərlərindəki dövlət arxivlərində saxlanılan zəngin sənədlərdən istifadə etmək imkanının məhdudluğudur.

Fikrimizcə, xalqımızın çoxəsrlik zəngin pedaqoji irlsinə tədqiq etmək üçün respublikada elmi mərkəzin yaradılması məqsədənəvafiq olardı. Bu ona görə lazımdır ki, pedaqoji elmlər 1,5 milyon uşaq və gənçin təlim-təbiyəsindən əlavə yaşlı adamların təhsil, özüñüñətəhsil və yenidən təhsil ilə, ən başlıcası ailə təbiyəsi ilə məşğul olan bir elm sahəsidir. Pedaqoji elmin sosial-fəlsəfi təyinatını, strategiyasını, cəmiyyətin tələb və təkliflərini öyrənən bir elmi mərkəzə ehtiyan var.

Pedaqoji elmlərin səmərə və keyfiyyətinin artırılması bu elm sahəsinə gə-

Tibb universitetləri kimi pedaqoji universitetlərin orta ümumtəhsil məktəblərində təbiye işi ilə zəif məşğul olan müəllimlər həmisiqə danlaq obyektinə çevrilirlər. Sosial fobiya anlayışında Qərb ölkələri ilə Şərqi ölkələri arasındaki fərqli araşdırıllarla məlum olur ki, şərqi insanlara məxsus həya, utancaqlı hiss qərbə qorxu hissə adlandırılır. Təssəflə bildirmək istəyirəm ki, biz hələ də gəncəliyi lazımi qədər diniñə bacarmırıq. Nişenin bir fikri var ki, hər ötən nəsil gəncliyi olduğu kimi qəbul edə bilmir. Amma bizim çox yaxşı gəncliyimiz var. Cəbhədəki son hadisələr bunu sübut etdi. Ölkə Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin göstərişi ilə rəşadətlə ordumuzun mənfur erməni işğalçılarını torpağımızdan bir neçə gün ərzində xeyli geri oturtması ölkə əhalisində çox böyük ruh yüksəkliyi yaratdı. Xalq bir daha əmin oldu ki, onun qüdrətli ordusu var. Xalqımızın düşmən üzərində tam qələbəyə inamı artıb. Bu hiss təhsildə də öz layıqli yerini tapmalıdır. Cəmiyyət diplomlu yox, savadlı və bacarıqlı kadrlara ehtiyacın olduğunu dərk etməlidir.

Yüksək ixtisaslı və keyfiyyətli müəllim kadrları hazırlığı dövlətimiz və hökumətimizdən daim diqqət mərkəzindədir. Son onilliklər dövründə respublikamızda bu sahədə xeyli irəliliyiş olmuşdur. Azərbaycanda pedaqoji elmlər digər respublikaların bir çoxundan irəlide olmuş, eyni zamanda namizədlilik və doktorluq dissertasiyalarının müdafiəsi üçün Azərbaycana müraciət edənlər də olmuşdur. Azərbaycanın pedaqoq alımları təkcə Bakıda deyil, İrvanda, Tiflisdə, Orta Asiyada, hətta Moskvada rəsmi opponent kimi çıxış etmişlər. Bu işdə respublikamızda baş pedaqoji institut adlandırdığımız, indiki Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti əsas rol oynamışdır. Həc də tesadüfi deyil ki, Sovetler Birliyi dövründə RSFSR və SSRİ kimi dövlətlərin pedaqoji akademiyalarına təzv seçilən dörd alimin dördü də Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstututun professorları olmuşdu. Respublikada bir sıra xarici ölkələrin Pedaqoji Elmlər Akademiyalarının müxbir və həqiqi üzvləri fəaliyyət göstərir. Bu sahədə iş bu gün də davam edir. Elmlər namizədlərinin və elmlər doktorlarının sayı artmaqdadır. Lakin bu artımın müşqabilində uzun illərdən bəri qoyulan problemlər öz həlli yolunu hələ də tapmayıb. Elmə gələn gənclərin çoxunun müasir zamanla əlaqədar olan mövzularla üstünlük vermələri müşahidə olunur. Bu yaxşı haldır, lakin tarixi-pedaqoji problemlərimizin tədqiqinə nüfuz edənlərin sayı azalıb. Fikrimizcə, bunun obyekтив səbəblərindən biri (nəzərə alaq ki, son yüz ilde əlibəmiz dörd dəfə dəyişdirilib) gənclərin ərob əlibəsini (hələ ərob-fars dillərini demirik) bilməmələri, digər səbəb isə respublikadan kənardı MDB ölkələrində, ilk növbədə İravan, Tbilisi, Sankt-Peterburg və Moskva şəhərlərindəki dövlət arxivlərində saxlanılan zəngin sənədlərdən istifadə etmək imkanının məhdudluğudur.

Fikrimizcə, xalqımızın çoxəsrlik zəngin pedaqoji irlsinə tədqiq etmək üçün respublikada elmi mərkəzin yaradılması məqsədənəvafiq olardı. Bu ona görə lazımdır ki, pedaqoji elmlər 1,5 milyon uşaq və gənçin təlim-təbiyəsindən əlavə yaşlı adamların təhsil, özüñüñətəhsil və yenidən təhsil ilə, ən başlıcası ailə təbiyəsi ilə məşğul olan bir elm sahəsidir. Pedaqoji elmin sosial-fəlsəfi təyinatını, strategiyasını, cəmiyyətin tələb və təkliflərini öyrənən bir elmi mərkəzə ehtiyan var.

Pedaqoji elmlərin səmərə və keyfiyyətinin artırılması bu elm sahəsinə gə-

lənlərin baza təhsilindən çox asıldır. Hazırda pedaqoji elmləri təmsil edənlərin xeyli hissəsi digər ixtisas sahibləridir. Bir qrup tədqiqatçının çıxməq şərtlə bu sahədə peşəkar tədqiqatçılar çox azdır. Hesab edirəm ki, pedaqogikadan doktorant və dissertant hazırlığında bu ixtisas üzrə magistr dərəcəsi olanlara üstünlük verilməlidir.

Yüksək ixtisaslı və keyfiyyətli müəllim kadrları hazırlığı dövlətimiz və hökumətimizdən daim diqqət mərkəzindədir. Son onilliklər dövründə respublikamızda bu sahədə xeyli irəliliyiş olmuşdur. Azərbaycanda pedaqoji elmlər digər respublikaların bir çoxundan irəlide olmuş, eyni zamanda namizədlilik və doktorluq dissertasiyalarının müdafiəsi üçün Azərbaycana müraciət edənlər də olmuşdur. Azərbaycanın pedaqoq alımları təkcə Bakıda deyil, İrvanda, Tiflisdə, Orta Asiyada, hətta Moskvada rəsmi opponent kimi çıxış etmişlər. Bu işdə respublikamızda baş pedaqoji institut adlandırdığımız, indiki Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti əsas rol oynamışdır. Həc də tesadüfi deyil ki, Sovetler Birliyi dövründə RSFSR və SSRİ kimi dövlətlərin pedaqoji akademiyalarına təzv seçilən dörd alimin dördü də Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstututun professorları olmuşdu. Respublikada bir sıra xarici ölkələrin Pedaqoji Elmlər Akademiyalarının müxbir və həqiqi üzvləri fəaliyyət göstərir. Bu sahədə iş bu gün də davam edir. Elmlər namizədlərinin və elmlər doktorlarının sayı artmaqdadır. Lakin bu artımın müşqabilində uzun illərdən bəri qoyulan problemlər öz həlli yolunu hələ də tapmayıb. Elmə gələn gənclərin çoxunun müasir zamanla əlaqədar olan mövzularla üstünlük vermələri müşahidə olunur. Bu yaxşı haldır, lakin tarixi-pedaqoji problemlərimizin tədqiqinə nüfuz edənlərin sayı azalıb. Fikrimizcə, bunun obyekтив səbəblərindən biri (nəzərə alaq ki, son yüz ilde əlibəmiz dörd dəfə dəyişdirilib) gənclərin ərob əlibəsini (hələ ərob-fars dillərini demirik) bilməmələri, digər səbəb isə respublikadan kənardı MDB ölkələrində, ilk növbədə İravan, Tbilisi, Sankt-Peterburg və Moskva şəhərlərindəki dövlət arxivlərində saxlanılan zəngin sənədlərdən istifadə etmək imkanının məhdudluğudur.

Azərbaycanda müəllim hazırlığını müasir tələbələr baxımından keyfiyyət göstəricilərini qaldırmak üçün bu işi tamamilə yeni müstəvəid təşkil etmək lazımdır. Fikrimizi belə izah edə bilərik:

1. Sistemli pedaqoji kadr hazırlığını təmin etmək;
2. Pedaqoji internaturanın yaradılması;
3. Ali pedaqoji kadrların ixtisas hazırlığını günün tələblərinə uyğun qaldırmak;
4. Metodiki hazırlığın səviyyəsini artırmaq;
5. Pedaqoji-psixoloji elmlərə dərindən yiyələnmək;
6. Xarici dillərə normal səviyyədə yiyələnmək;
7. Mobililik və ünsiyyət qurmaq bacarığına yiyələnmək.

Səriştəli pedaqoqlar nəslə yetişdirmək üçün təlim nəzəriyyəsi, pedaqoqika və təhsilin tarixi ixtisası üçün ayrılan saatların həcmində, standartların məzmununa yenidən baxılmalıdır. Bu işin həlli-nə tanınmış pedaqoqları cəlb etməklə müəyyən nəticələrə gəlmək üçün zəmin yaradıla bilər. Bəzi təhsil işçiləri təbiyəe nəzəriyyəsinin ayrıca tədris olunmasına ehtiyac olmadığını sübut etmək istəyirələr. Bir qrup psixoloq və genetik alımlar qeyd edirlər ki, usağın 75 faizini təbiyə etməyə ehtiyac yoxdur. Bu, genlə gelər. Amma 25 faiz təbiyə prosesinə cəlb olunmalıdır. Təbiyə prosesi inkar edile bilməz. Konkret ixtisas üçün tədris standartlarının və planın hazırlanması özüyündə bir elmi tədqiqat tələb edir. Bəs bu işlə kimlər məşğul olur? Təhsil müəssisələrinin tədqiqatçıları cəlb etməklə müəyyən nəticələrə gəlmək üçün zəmin yaradıla bilər. Bəzi təhsil işçiləri təbiyəe nəzəriyyəsinin ayrıca tədris olunmasına ehtiyac olmadığını sübut etmək istəyirələr. Bir qrup psixoloq və genetik alımlar qeyd edirlər ki, usağın 75 faizini təbiyə etməyə ehtiyac yoxdur. Bu, genlə gelər. Amma 25 faiz təbiyə prosesinə cəlb olunmalıdır. Təbiyə prosesi inkar edile bilməz. Konkret ixtisas üçün tədris standartlarının və planın hazırlanması özüyündə bir elmi tədqiqat tələb edir. Bəs bu işlə kimlər məşğul olur? Təhsil müəssisələrinin tədqiqatçıları cəlb etməklə müəyyən nəticələrə gəlmək üçün zəmin yaradıla bilər. Bəzi təhsil işçiləri təbiyəe nəzəriyyəsinin ayrıca tədris olunmasına ehtiyac olmadığını sübut etmək istəyirələr. Bir qrup psixoloq və genetik alımlar qeyd edirlər ki, usağın 75 faizini təbiyə etməyə ehtiyac yoxdur. Bu, genlə gelər. Amma 25 faiz təbiyə prosesinə cəlb olunmalıdır. Təbiyə prosesi inkar edile bilməz. Konkret ixtisas üçün tədris standartlarının və planın hazırlanması özüyündə bir elmi tədqiqat tələb edir. Bəs bu işlə kimlər məşğul olur? Təhsil müəssisələrinin tədqiqatçıları cəlb etməklə müəyyən nəticələrə gəlmək üçün zəmin yaradıla bilər. Bəzi təhsil işçiləri təbiyəe nəzəriyyəsinin ayrıca tədris olunmasına ehtiyac olmadığını sübut etmək istəyirələr. Bir qrup psixoloq və genetik alımlar qeyd edirlər ki, usağın 75 faizini təbiyə etməyə ehtiyac yoxdur. Bu, genlə gelər. Amma 25 faiz təbiyə prosesinə cəlb olunmalıdır. Təbiyə prosesi inkar edile bilməz. Konkret ixtisas üçün tədris standartlarının və planın hazırlanması özüyündə bir elmi tədqiqat tələb edir. Bəs bu işlə kimlər məşğul olur? Təhsil müəssisələrinin tədqiqatçıları cəlb etməklə müəyyən nəticələrə gəlmək üçün zəmin yaradıla bilər. Bəzi təhsil işçiləri təbiyəe nəzəriyyəsinin ayrıca tədris olunmasına ehtiyac olmadığını sübut etmək istəyirələr. Bir qrup psixoloq və genetik alımlar qeyd edirlər ki, usağın 75 faizini təbiyə etməyə ehtiyac yoxdur. Bu, genlə gelər. Amma 25 faiz təbiyə prosesinə cəlb olunmalıdır. Təbiyə prosesi inkar edile bilməz. Konkret ixtisas üçün tədris standartlarının və planın hazırlanması özüyündə bir elmi tədqiqat tələb edir. Bəs bu işlə kimlər məşğul olur? Təhsil müəssisələrinin tədqiqatçıları cəlb etməklə müəyyən nəticələrə gəlmək üçün zəmin yaradıla bilər. Bəzi təhsil işçiləri təbiyəe nəzəriyyəsinin ayrıca tədris olunmasına ehtiyac olmadığını sübut etmək istəyirələr. Bir qrup psixoloq və genetik alımlar qeyd edirlər ki, usağın 75 faizini təbiyə etməyə ehtiyac yoxdur. Bu, genlə gelər. Amma 25 faiz təbiyə prosesinə cəlb olunmalıdır. Təbiyə prosesi inkar edile bilməz. Konkret ixtisas üçün tədris standartlarının və planın hazırlanması özüyündə bir elmi tədqiqat tələb edir. Bəs bu işlə kimlər məşğul olur? Təhsil müəssisələrin